

การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย*

The Evaluation of the Master of the Education Program in Non-Formal and Informal Education

สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ(Sareepan Supawan)**

ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล (Chanoknart Boonwattanakool)***

ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (Piyapong Sisophon)****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา บัณฑิต ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใช้บัณฑิต และอาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 65 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแนวการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษา บัณฑิต ผู้บังคับบัญชาและอาจารย์ประจำหลักสูตร มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน ได้แก่ด้านบริบทหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการของหลักสูตรและด้านผลผลิตของหลักสูตร 2) ผลการปรับปรุงหลักสูตรจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรปรับปรุงหลักสูตร เป็นหลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ที่มุ่งจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนให้มีความรู้ความสามารถ และเพื่อให้บัณฑิตที่จบการศึกษา สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม โดยในการปรับปรุงให้ปรับปรุงให้เป็นหลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต

* วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย

** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โทรศัพท์ 0-2504-8502

Associate Professor Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail Address: sareepan.sup@stou.ac.th โทรศัพท์ 0-2504-8502

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โทรศัพท์ 0-2504-8502

Assistant Prof.Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail Address: chanokkool9@gmail.com โทรศัพท์ 0-2504-8502

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Assistant Professor .Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail Address: saisophon2503@gmail.com โทรศัพท์ 0-2504-8502

คำสำคัญ : การประเมินหลักสูตร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Abstract

The purpose of this study were 1) to evaluate the curriculum of the Master of Education program in Non-formal and Informal Education 2) To improve the Master of Education Program in Non-formal and Informal Education. The sample consisted of 65 graduate students, supervisors or graduate users and lecturers. The instruments used in this research were questionnaires and group discussion. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows:

1) student, graduates, supervisors, and lecturers of the curriculum have the highest level of overall feedback and are assessed on all aspects in the context of the curriculum input of the curriculum, process of course and course output.

2) The improvement of the curriculum by the group of experts found that the curriculum should improve the curriculum as a lifelong education in accordance with the current educational context that aims to provide lifelong education for the people to have the knowledge and ability to graduate. Graduates are able to apply the knowledge appropriately through the improvement of their lifelong learning program, both in terms of context, factors, process and productivity.

Keywords : Program evaluation, Non-Formal and Informal Education

บทนำ

หลักสูตรมีความสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น เนื่องจากหลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา กำหนดขอบเขตของเนื้อหา กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่มีผลมาจากการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เมื่อนำหลักสูตรไปที่ใช้แล้วระยะหนึ่ง ก็จะต้องมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรว่า มีความเหมาะสมหรือมีคุณภาพมากเพียงใด และสำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา ได้กำหนดให้หลักสูตรต้องมีการพัฒนาให้มีความทันสมัย และปรับปรุงคุณภาพด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาเป็นระยะอย่างน้อยทุก 5 ปี (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2553) ดังนั้น การประเมินหลักสูตร จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการแสวงหาผลลัพท์ว่า หลักสูตรที่เปิดสอนได้ดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด และนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้พัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ.2554 เพื่อตอบสนองด้านการผลิตบุคลากรทางการศึกษานอกระบบที่ขาดแคลน โดยผลิตบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสามารถ ตอบสนองต่อความต้องการบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ระบบการศึกษาทางไกลที่มีสื่อหลักประกอบด้วยประมวลสาระชุดวิชา แนวการศึกษา แผนกิจกรรมการศึกษาและสื่อเสริมต่างๆ โดยในการเรียนการสอนแต่ละชุดวิชามีการประเมินการจัดการเรียนการสอนเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา และปรับปรุงหลักสูตรในบางบริบท เช่น การปรับแผนกิจกรรมทุกภาคการศึกษา เป็นต้น ต่อมาในปีพ.ศ. 2559 หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2553) ได้นำมาใช้จัดการเรียนการสอนครบระยะเวลา 5 ปี ดังนั้นจึงถึงกำหนดเวลาที่จะต้องมีการประเมินหลักสูตรดังกล่าว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จึงเห็นสมควรดำเนินการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่การประเมินหลักสูตรในครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP (CIPP Model) ซึ่งประเมินหลักสูตร 4 ด้านได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมหรือบริบท ได้แก่ หลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาสาระของหลักสูตร 2) ปัจจัยเบื้องต้น ประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน สถานที่เรียน สื่อการสอน 3) กระบวนการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน และ 4) ด้านผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรว่ามหาบัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิธีวิจัย

1. วิธีการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) เป็นกรอบในการประเมิน ประกอบด้วย 1) บริบทของหลักสูตร ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหารายวิชาของหลักสูตร 2) ปัจจัยเบื้องต้นในการผลิต ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และวัสดุครุภัณฑ์ 3) กระบวนการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอนและการวัดและการประเมินผล 4) ผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมหาบัณฑิต

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษาปัจจุบัน จำนวน 39 คน มหาบัณฑิต จำนวน 11 คน ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ชำนาญการ จำนวน 11 คน และ อาจารย์ประจำแขนงวิชา จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 65 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร จำนวน 3 ฉบับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาและมหาบัณฑิต มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 72 ข้อ ครอบคลุมข้อคำถามดังนี้คือ 1) ด้านบริบท ประกอบด้วย รายละเอียดของหลักสูตร และการให้บริการของทางมหาวิทยาลัย 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น ประกอบด้วย ประมวลสาระ แนวการศึกษา แผนกิจกรรม สื่อออนไลน์แบบ e-Learning 3) ด้านกระบวนการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การสัมมนาเสริมและการสัมมนาเข้ม การเรียนการสอนผ่าน e-learning การทำวิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ และการวัดและประเมินผล โดยในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98

3.2) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชามหาบัณฑิตหรือผู้ชำนาญการ มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ จำนวน 28 ข้อ ครอบคลุมข้อคำถามด้านผลผลิตของหลักสูตร ดังนี้คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ ด้านความคิดและการแก้ไขปัญหา ด้านความรับผิดชอบในการทำงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการศึกษาทางไกลและสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง โดยในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่น 0.96

3.3) แบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำหลักสูตรและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุมข้อคำถาม 3 ด้าน ดังนี้คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้นและด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่น 0.97

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามแก่นิสิตปัจจุบัน และอาจารย์ด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามแก่มหาบัณฑิตและผู้ชำนาญการทางไปรษณีย์ได้รับแบบสอบถามคือมา 65 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ใช้แจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูล สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการหาข้อมูลการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดและการสอนทบทวนกลุ่ม การตัดสินใจผลการประเมินใช้เกณฑ์ตัดสินความเหมาะสมที่ระดับมากขึ้นไป (ค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จากระดับการประเมิน 5 ระดับ) ถือว่าหลักสูตรผ่านการประเมิน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 65 คน เป็นนักศึกษา ปัจจุบันจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาได้แก่ มหาบัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 11 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.92 และอาจารย์ประจำแขนงวิชาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.16 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 นักศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 74.36) รองลงมาคือเพศชาย (ร้อยละ 25.64) มีอายุเฉลี่ย มากที่สุดคือ 41-50 ปี (ร้อยละ 41.03) รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 30.77) และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 2.56) ประกอบอาชีพครูหรือบุคลากรทางการศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 66.67) รองลงมาคือ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน 6 คน (ร้อยละ 15.38) และอาชีพที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ รับราชการด้านอื่นๆ 1 คน (ร้อยละ 2.56)

1.2 มหาบัณฑิต ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 72.73) รองลงมาได้แก่เพศชาย (ร้อยละ 27.27) อายุเฉลี่ยมากที่สุดคือ 31- 40 ปี (ร้อยละ 54.55) รองลงมาได้แก่ 41-50 ปี (ร้อยละ 27.27) ส่วนใหญ่มีอาชีพครูหรือบุคลากรทางการศึกษา (ร้อยละ 63.64) รองลงมาได้แก่ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนและรับราชการ (ร้อยละ 18.18)

1.3 ผู้ใช้บัณฑิต ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 66.67) รองลงมาได้แก่เพศหญิง (ร้อยละ 33.33) มีอายุเฉลี่ย มากที่สุดได้แก่ คือ 41-50 ปี และ 51-60 ปี มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 44.44) และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 11.12) อาชีพครูหรือบุคลากรทางการศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 77.78) รองลงมาได้แก่ พนักงานและลูกจ้างเอกชนและธุรกิจส่วนตัว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน (ร้อยละ 11.11)

1.4 อาจารย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 75) อายุเฉลี่ยมากที่สุดคือ 51-60 ปี (ร้อยละ 50) รองลงมาคือ อายุระหว่าง 31-40 ปี และ มากกว่า 60 ปี มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 25) มีตำแหน่ง ระดับละ 1 คน ได้แก่ อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ (ร้อยละ 25)

2. ผลการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลการประเมินหลักสูตรหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แบ่งเป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านบริบทของหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านผลการใช้หลักสูตร ในภาพรวมพบว่า นักศึกษา ผู้บังคับบัญชา/ผู้ใช้บัณฑิตมีความเห็นว่างานหลักสูตรความเหมาะสมระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านบริบทของหลักสูตร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ($\bar{X}=4.55$) รองลงมาได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรสอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายทางการศึกษา และค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=4.36$) ในด้านรายละเอียดของหลักสูตร พบว่ามีความสอดคล้องในการจัดเนื้อหาสาระในหมวดวิชาแกนและวิชาเฉพาะ กล่าวคือ วิชาแกนได้ให้สาระสำคัญเกี่ยวกับแก่นของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนวิชาเฉพาะ เป็นการขยายมโนคติ ไปสู่การวิจัย

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ประมวลสาระชุดวิชา ($\bar{X} = 4.45$) ที่มีเนื้อหาส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ตามหลักสูตร และมีเนื้อหาส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจ รองลงมาได้แก่ แนวการศึกษา ($\bar{X} = 4.40$) ที่มีเนื้อหาสาระกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ และการจัดลำดับเนื้อหาเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมและแนวตอบส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจด้านเนื้อหาสาระ และแผนกิจกรรมที่กำหนดงานให้ มีรายละเอียดเพียงพอให้ทำงานได้ และงานที่กำหนดช่วยเพิ่มความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ดี ส่วนด้านการให้บริการของมหาวิทยาลัย พบว่า ในภาพรวมความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) โดยมหาวิทยาลัยมีการติดตามนักศึกษาที่ขาดการติดต่ออย่างต่อเนื่องและการให้บริการตอบคำถามนักศึกษาของสำนักบัณฑิตมีประสิทธิภาพ และ มหาวิทยาลัยแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงนักศึกษาได้รวดเร็วรวมทั้งการให้บริการตอบคำถามนักศึกษาของ one stop service มีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.55$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ โดยพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การสัมมนาเสริม/สัมมนาเข้ม ($\bar{X} = 4.67$) ที่เป็นกิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ รองลงมาได้แก่การทำวิทยานิพนธ์/ค้นคว้าอิสระ ($\bar{X} = 4.55$) ที่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ และการเขียนบทความวิจัยมีความเหมาะสม การเรียนการสอนผ่าน e-Learning ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) โดยพบว่า ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม e-Learning มีความเหมาะสม และการเข้าร่วมกิจกรรม e-Learning ช่วยให้นักศึกษารูเป้าหมายของการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) ในเรื่อง การแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนการสอนก่อนสอน รองลงมาได้แก่ มีการประเมินผลก่อนเรียนและ หลังเรียน และการกำหนดสัดส่วนคะแนนการวัดและประเมินผล

2.4 ด้านผลผลิตของหลักสูตร พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ โดยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและมีความรับผิดชอบต่อองค์กร ($\bar{X} = 4.75$) รองลงมาได้แก่ ด้านความคิดและการแก้ปัญหา มีความสามารถในการคิดเชิงระบบและ มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.72$)

3. ผลการปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิจัยในขั้นที่ 1 มาสรุปผล และนำเสนอในการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งสรุปว่าหลักสูตรในปัจจุบันยังมีความเหมาะสม ซึ่งตรงกับผลการวิจัยในระยะ

ที่ 1 แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. **ด้านบริบทของหลักสูตร** ด้านโครงสร้างหลักสูตร เนื่องจากปัจจุบันหลักสูตรการศึกษานอกระบบ มีการขยายขอบเขตในการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข 2545) ได้ระบุว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เป็นการจัดการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมระบบการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงควรปรับปรุงเป็นหลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาของชาติและแนวทางการพัฒนาการเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติ

2. **ด้านปัจจัยนำเข้า** ด้านผู้เรียน หลักสูตรต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะเป็นนักการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้ที่สามารถเข้าใจถึงปรัชญาและกรอบความคิดของการศึกษาตลอดชีวิตอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนสามารถจัดการศึกษาตามกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต เช่น วิธีการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งเป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร วิชาปรัชญาการศึกษา ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต(เน้นปรัชญาที่สอดคล้องกับยุคสมัย เช่น ปรัชญาพิพัฒนาการ ปรัชญาสังคมปฏิรูปนิยม ปรัชญาเสรีนิยมใหม่ ปรัชญาสารัตถนิยมและอื่นๆ) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการของมนุษย์ทางกาย ปัญญา สังคม อารมณ์ และความต้องการการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการดังกล่าว ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตลอดชีวิต ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารองค์กร การวางแผน และการพัฒนาโครงการ การประเมินโครงการ รวมทั้งการนิเทศการเรียนการสอน ส่วนเนื้อหาด้านการพัฒนาหลักสูตร ควรเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรเฉพาะกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น ผู้สูงอายุ ชาวเขา ชาวเล ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ต้องขัง ฯลฯ

3. **ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน** ควรกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้จากสภาพปัญหาที่แท้จริง (Problem Based Learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาวิเคราะห์ ค้นคว้าวิจัย เพื่อหาข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม มีการจัดการศึกษาผ่านสื่อการสอนทางไกล ควรเน้นการจัดการศึกษาผ่านสื่อการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เช่น การสอนผ่าน E-Learning การสอนผ่านสื่อสังคม (social network) เป็นต้น เนื่องจากเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้สอนและผู้เรียนได้ง่ายในปัจจุบัน

4. **ด้านผลผลิตของหลักสูตร** ในส่วนของการวัดและประเมินผล ควรมีการประเมินผลงานของผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น ประเมินจากการทำงานเดี่ยว การทำงานกลุ่ม การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน การเข้าร่วมสนทนาออนไลน์ เป็นต้น มีการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน รวมทั้งมีการกำหนดสัดส่วนคะแนนการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม

อภิปรายผล

ผลจากการประเมินหลักสูตรดังกล่าวสามารถอภิปรายผลในด้านต่างๆ ดังนี้

1. **ด้านการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร** โดยภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการทั้งของนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากมาจากการจัดทำมาตรฐานคุณภาพของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การจัดทำ มคอ.2 รายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งมีคำอธิบายภาพรวมของการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้นักศึกษาบรรลุผลการเรียนรู้ของหลักสูตรที่ถูกต้องและครบถ้วน นอกจากนี้แล้ว ในแต่ละรายวิชาได้จัดทำ มคอ.3 รายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการของแต่ละรายวิชาเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องและเป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร และเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา ได้ดำเนินการจัดทำ มคอ.5 คือการรายงานผลการดำเนินการของรายวิชา(Course Report) ซึ่งเป็นรายงานผลการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชาเมื่อสิ้นภาคเรียนเกี่ยวกับภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนในวิชานั้นๆ ว่า ได้ดำเนินการสอนอย่างครอบคลุมและเป็นไปตามแผนที่วางไว้ในรายละเอียดของรายวิชา และจัดทำ มคอ. 7 คือการรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร ซึ่งเป็นการรายงานผลประจำปีโดยผู้ประสานงานหลักสูตรหรือผู้รับผิดชอบหลักสูตรเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการหลักสูตร เช่น ข้อมูลทางสถิติของนักศึกษาที่เรียนในหลักสูตร สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถาบันที่มีผลกระทบต่อหลักสูตร สรุปภาพรวมของรายงานผลของรายวิชาในหลักสูตร ประสิทธิภาพของการสอนในมาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้าน การดำเนินการจัดทำ มคอ.5 และ มคอ. 7 ดังกล่าว มีการดำเนินการทุกภาคการศึกษา ทำให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสัมพันธ์กับมาตรฐานและตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องผลการวิจัยของสมพรร่วมสุขและคณะ. (2559) วัฒนา สุนทรชัย และประภาศรี พรหมประกาย. (2558). และอิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ. (2556) ที่พบว่า การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2. **การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร** พบว่าพบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก โดยมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

2.1 **ด้านประมวลสาระและแนวการศึกษา** พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก เนื่องจากการจัดทำเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาในแต่ละชุดวิชา ทั้งนี้ในการผลิตชุดวิชา มีลักษณะเป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระที่มีความสมบูรณ์เบ็ดเสร็จในชุดวิชา โดยยึดหลักการให้มนต์ในชุดวิชาพื้นฐานและขยายมนต์ในชุดวิชาเฉพาะ ซึ่งสามารถสอดคล้องกันได้ดี ทำให้นักศึกษามีความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นในเรื่องความทันสมัย ดังนั้นจึงควรจะมีการปรับปรุงเนื้อหาสาระให้มีความทันสมัยในทุกภาคการศึกษาที่เปิด

2.2 ด้านแผนกิจกรรมการศึกษา พบว่า พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก

เนื่องจากในการจัดทำแผนกิจกรรม มีการกำหนดงานให้นักศึกษาได้ปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชุดวิชา แผนกิจกรรมจึงเป็นแนวทางในการกำหนดให้ผู้เรียนได้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจกรรมที่ทำวิธีการศึกษาซึ่งประกอบด้วยการศึกษาด้วยตนเองและรวมถึงการดำเนินการเมื่อเข้ามาสัมมนาแบบเผชิญหน้า อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนกิจกรรม ควรจะมีการปรับปรุงกิจกรรมที่กำหนดให้ในทุกภาคการศึกษาที่เปิดสอน เพื่อให้งานที่กำหนดให้นักศึกษาทำมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษา

2.3 ด้านคุณภาพของชุดวิชาในด้านสื่อหลักและสื่อเสริม โดยภาพรวมโครงสร้างประมวลสาระ

ชุดวิชา แนวการศึกษา และแผนกิจกรรม มีคุณภาพระดับเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากในกระบวนการการผลิตและปรับปรุงชุดวิชาของหลักสูตร ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ และเป็นไปตามระเบียบการปรับปรุงชุดวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตและปรับปรุงประมวลชุดวิชา และแนวการศึกษานั้น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชาที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการประชุมเพื่อผลิตและปรับปรุงชุดวิชาให้แล้วเสร็จตามเกณฑ์ที่กำหนด บรรณาธิการทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา กรรมการด้านเนื้อหาที่มีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกร่วมพิจารณาความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วนและทันสมัยของเนื้อหา มีกรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษา กรรมการด้านวัดผลการศึกษา และเลขานุการของชุดวิชา เพื่อช่วยให้ประมวลชุดวิชาที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านสื่อเสริมได้แก่สื่อการศึกษาประกอบชุดวิชา โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีการออกแบบสื่อการศึกษาที่ได้พิจารณาแล้วว่าสามารถเสริมการเรียนรู้จากการศึกษาประมวลสาระได้ดี ทำให้นักศึกษาสามารถศึกษาผ่านสื่อหลักและสื่อเสริมได้ควบคู่กันไป ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 การสัมมนาเสริม/สัมมนาเข้ม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

เนื่องจากการสัมมนาเสริมเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสนพบทวนได้ทราบจุดอ่อนและจุดแข็งของงานที่ทำ ส่วนการสัมมนาเข้ม ช่วยให้นักศึกษาเกิดการบูรณาการความรู้เป็นองค์รวม ทำให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้กระบวนการคิดเพื่อสร้างงาน และมีโอกาสนำเสนองาน วิพากษ์วิจารณ์ภายใต้การอภิปราย ทำให้ได้รับความรู้ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักศึกษาในห้องเรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณภาพในการเรียนรู้และการวิเคราะห์ของนักศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

2.5 ด้านการเรียนการสอนผ่าน e-Learning โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้ การเรียนการสอนผ่าน e-Learning ช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษามากขึ้น ลดช่องว่างในการที่นักศึกษาพบกับอาจารย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การนัดหมายสนทนาสดเพื่อใช้พบกลุ่มและจัดกิจกรรมเช่นเดียวกับการสอนแบบเผชิญหน้า

2.6 ด้านการวัดและประเมินผล พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก

ทั้งนี้เนื่องจากการวัดผลระดับบัณฑิตศึกษา มีหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงสามารถวัดผลการเรียนรู้ได้ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติอย่างชัดเจน

3. ด้านผลผลิต พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะของมหาบัณฑิตที่พึงประสงค์ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านความรู้ที่ได้รับจากการเรียน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะทางปัญญา (การวิเคราะห์สถานการณ์ ความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี หลักการ) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพรและคณะ (2556) ที่พบว่า ผู้ใช้บัณฑิตเห็นว่าคุณลักษณะบัณฑิตในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเกิดจากการที่หลักสูตรได้รับการผลิตและปรับปรุงอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นไปตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยฯ และครบตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่กำหนด ส่วนการประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน พบว่า ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาสาระในประมวลชุดวิชา แนวการศึกษา แผนกิจกรรมประจำชุดวิชา ตลอดจนการสัมมนาเสริม / สัมมนาเข้มได้เอื้อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ทักษะ ความสามารถจนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์จริงของการทำงานได้ และได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานในเชิงวิชาการ

ตอนที่ 2 การปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ายังมีความเหมาะสม แต่ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรเป็นหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย วิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งนี้เป็นความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแนวทางการปรับปรุงดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศในปัจจุบัน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2545) ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนี้ จะเป็นนักการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้มีความรู้ในหลักการ แนวคิด ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต สามารถบริหารจัดการและจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในแต่ละท้องถิ่นและชุมชน และยังสามารถศึกษาค้นคว้า วิจัยองค์ความรู้ทางการศึกษาตลอดชีวิต และนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยไปดำเนินการพัฒนาหลักสูตร และขออนุมัติเพื่อเปิดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในวงวิชาการและวิชาชีพทางด้านการศึกษาตลอดชีวิต

1.2 ด้านรายละเอียดของประมวลสาระ ควรปรับปรุงให้กระชับ กระชับรัด เสนอเฉพาะแก่นหลักการ ทฤษฎีที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ส่วนแผนกิจกรรม ควรเสนอกรณีตัวอย่าง หรือกิจกรรมที่มีความทันสมัย บางเรื่องอาจจะทำเป็นเอกสารเพิ่มเติมที่สามารถปรับปรุงได้ง่ายเพื่อให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยโดยเปรียบเทียบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกับสถาบันอื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของหลักสูตร และนำมาปรับปรุงคุณภาพหลักสูตรให้เกิดความทัดเทียม หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินหลักสูตรปริญญาตรีและปริญญาเอกที่เปิดสอนให้ครบวงจรของหลักสูตร เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ไปในทิศทางเดียวกัน

2.3 ควรทำการวิจัยเพื่อประเมินหลักสูตร ทุก ๆ 5 ปี เพื่อให้ทราบถึงความทันสมัย ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัญญา ลินทรต้นศิริกุล. (2558). *รูปแบบการประเมินหลักสูตร*. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการประเมินหลักสูตร หน่วยที่ 2 (หน้า 3-1 ถึง 3-35). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- ครรชิต ทะกอง บุษงา วชิระศักดิ์มงคล, อรุณี อ่อนสวัสดิ์, และกนกอร นวมครุฑ. (2550). *การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว (หลักสูตรนานาชาติ)*. พิษณุโลก: วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฉวีวรรณ แซ่ซี้. (2559, เมษายน). *แนวคิดและทฤษฎี “การประเมินหลักสูตร”* สืบค้นจาก <http://netra.lpru.ac.th/-phaitoon/1 evalproj/1 evalproj/copyformweb/conceptcurr 1>
- มัทนา วัฒนอมศักดิ์.(2554). *การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในวารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย ปีที่3 ฉบับที่1, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2554).*
- มารุต พัฒนา. (2558). *การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่3 เดือนธันวาคม 2558) ฝ่ายพัฒนาหลักสูตรและการสอน สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช .*
- วัฒนา สุนทรชัย และประภาศรี พรหมประกาย. (2558). *การประเมินผลหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF)* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริชัย กาญจนวสี. (2559, เมษายน) *การประเมินหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ*. สืบค้นจาก <http://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/scan1.pdf>.
- สมพร ร่วมสุขและคณะ. (2559). “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร” *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2559.*
- สุรพล หยกฟ้าวิจิตร, สมคิด พรหมจ้อย, และทัศนีย์ ขาดีไทย. (2555). *การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อิสเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ. (2556). *รายงานการวิจัยประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา*. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาต่างประเทศ

Stufflebeam, D. L., & Coryn, C. L. S. (2014). *Evaluation: Theory, models and applications* (2nd eds.). San Francisco: Jossey-Bass.